

DESCOPERIRI FORTUITE DE OBIECTE DE BRONZ

de ȘTEFAN CUCOȘ

În ultimii ani, în zona subcarpatică a Moldovei, au fost descoperite întâmplător mai multe obiecte de bronz¹. Prezentarea acestora devine utilă din necesitatea adunării tuturor datelor asupra metalurgiei bronzului, a epocii în sine, precum și pentru completarea unor depozite și a repertoriului bronzurilor din această arie.

1. *Seceră de bronz* (fig. 1/1), descoperită în punctul „Stejarul“, pe teritoriul satului Războieni, jud. Neamț². Este un exemplar relativ mic, cu spinarea arcuită și îngroșată, tăișul zimțat, iar pe miner se află trei nervuri ușor reliefate. Spatele este complet plat ceea ce arată că a fost turnată într-o formă monovalvă acoperită. Pe ambele fețe a fost o patină brună-verzuie înlăturată în cea mai mare parte de către descoperitor. Secera are virful lipsă și de asemenea partea minerului cu cîrlig. Piesa face parte din tipul secerilor cu cîrlig, de dimensiuni mici cu analogii pe teritoriul Moldovei în depozitul de la Ilișeni³.

Dimensiunile : grosimea lamei cu marginile îngroșate = 0,5 cm ; grosimea minerului = 0,4 cm ; lățimea maximă = 3,3 cm ; lățimea minerului la extremitatea păstrată = 1,6 cm ; greutatea = 94,90 g.

2. *Celt de tip vechi transilvănean* (fig. 1/5), fără toartă, cu gura dreaptă îngroșată, corpul zvelt, arcuit, tăișul lat și convex. Fețele late sînt decorate cu benzi mediane reliefate, înguste sub marginea îngroșată a gurii și late spre tăiș. Marginile înguste laterale, formează benzi îngroșate.

Descoperită pe locul numit „La Huși“, din satul Ștefan cel Mare, jud. Neamț⁴, piesa constituie o variantă aparte a celtului vechi transilvănean care poate fi considerată prototipul variantei răsăritene a celtului cu marginea dreaptă și fără toartă, așa cum apare în depozitul de bronzuri de la Ulmi-Liteni⁵.

Dimensiunile : înălțimea = 10,9 cm ; lățimea la gură = 4,75 cm ; lățimea tăișului = 4,37 cm ; grosimea la gură = 3,1 cm ; diametrele gurii = 2,1/2,9 cm ; adîncimea găurii = 6,5 cm ; greutatea = 286 g. Inventar nr. 4548.

3. *Celt de tip transilvănean, varianta răsăriteană* (fig. 1/6), descoperit în anul 1975, în punctul „Valea Dactei“, satul Hlăpești, com. Dragomirești, jud. Neamț⁶. Este un exemplar cu gura dreaptă, marginea în-

groșată cu un manșon de care se leagă toarta la partea superioară. Piesa are o formă puțin elegantă fiind aproape dreptunghiulară, cu tăișul convex. Gaura de înmănușare, de formă ovală se adâncește conic. Fetele laterale, late, sînt decorate cu benzi reliefate rotunjite la partea superioară, iar marginile înguste sînt îngroșate și ciocănite neglijent. Pe toată suprafața are o frumoasă patină de culoare verde-albăstruie.

Piesa are analogii cu celturile de la *Rîsești*⁷ și cu cel din depozitul de bronzuri de la *Ciorani*⁸.

Dimensiunile : înălțimea = 10,8 cm ; grosimea sub manșon = 2,75 cm ; lățimea tăișului = 3,9 cm ; grosimea torții = 0,33 cm ; diametrele găurii = 2,3/3,25 cm ; adîncimea găurii = 7,2 cm ; greutatea = 266 g. Inventar nr. 4569.

4. *Celt* (fig. 1/7), găsit întimplător pe teritoriul satului *Țibucani*, jud. *Neamț*⁹, în punctul „Capul Dealului“, de către elevii școlii generale din localitate. Este un celt de tip transilvănean cu gura dreaptă îngroșată, corpul zvelt, ușor arcuit, oval în secțiune și cu tăișul convex. Avînd marginile îngroșate de la turnare, piesa are fețele laterale ornamentate cu o bandă mediană reliefată, îngustă sub manșonul găurii și lată spre mijlocul toporului. Celtul este similar cu piesa din depozitul de la *Bozia Nouă* și cu exemplarele de la *Ruginoasa-Neamț*¹⁰.

Dimensiunile : înălțimea = 11,8 cm ; grosimea pe manșon = 3,2 cm ; grosimea sub manșon = 2,7 cm ; lățimea tăișului = 4,05 cm ; diametrele găurii = 2,2/2,7 cm ; adîncimea găurii = 6,2 cm ; grosimea torții = 0,6 cm ; greutatea = 249,5 g.

5. *Celt* fragmentar (fig. 1/4), de dimensiuni mici, corpul zvelt, arcuit și cu tăișul drept. Este un celt de tip transilvănean cu fețele late ornamentate prin benzi mediane reliefate peste care se află o linie incizată în spirală, aceasta din urmă constituind o particularitate decorativă.

Piesa a fost descoperită în anul 1971, în punctul „Piriul Ungheanca“, din *Țibucani*, jud. *Neamț*¹¹.

Dimensiunile : înălțimea păstrată = 9,05 cm ; grosimea maximă sub ruptură = 1,7 cm ; lățimea sub ruptură = 2,4 cm ; lățimea tăișului = 3,5 cm ; greutatea = 95,2 g.

6. *Celt* de tip transilvănean, varianta răsăriteană (fig. 1/2), cu gura dreaptă îngroșată și fără toartă. Este o piesă cu corpul aproape dreptunghiular, oval în secțiune, cu tăișul lat și convex. Marginile înguste sînt accentuate de benzi îngroșate rămase de la utrnare și netezite apoi prin ciocănire, iar fețele laterale sînt decorate cu benzi late ratunjite la partea superioară, ceva mai jos de marginea îngroșată a gurii. Are o frumoasă patină verzuie-albăstruie.

Descoperită întimplător pe malul pîrîului *Negel*, în satul *Măgura*, jud. *Bacău*¹², piesa se apropie tipologic de forma aparte a variantei răsăritene fără toartă cum apare în depozitul de la *Ulmi-Liteni*¹³, iar prin forma masivă, dreptunghiulară și ornament are analogii cu celturile de la *Rîsești*¹⁴.

Dimensiunile : înălțimea = 7,7 cm ; lățimea tăișului = 3,5 cm ; diametrele găurii = 2,5/3 cm ; greutatea = 139 g.

7. *Fragment de celt* (fig. 1/3), descoperit în anul 1975, în marginea unei așezări aparținînd culturii *Noua*, pe malul pîrîului *Sărata*, în punctul

tul „Chetriș“, pe teritoriul satului Răucești, jud. Neamț¹⁵. Este un virf de celt masiv, ceea ce ne îndreaptă spre tipul transilvănean, varianta răsăriteană. Păstrează o patină verzuie-deschisă și este rupt de la limita inferioară a găurii.

Dimensiunile : înălțimea = 4 cm ; lățimea tăișului = 4,6 cm ; greutatea 92,35 g.

Din descrierea pieselor reiese că secera cu cîrlig, turnată într-o formă monovalvă, cu analogii în depozitul de la Ilișeni¹⁶ și în alte descoperiri din Moldova¹⁷, se încadrează tipului transilvănean de la sfîrșitul epocii bronzului.

Cele șase culturi, turnate în forme bivalve și prelucrate apoi prin ciocănire, avînd cele mai bune apropieri tipologice în depozitele de bronzuri de la Rîsești¹⁸, Ulmi-Liteni¹⁹, Bozia Nouă²⁰ și Duda²¹ se încadrează în seria de bronzuri Rîsești-Băleni de la sfîrșitul epocii bronzului, respectiv în cultura Nouă²².

NOTE

- 1 O cercetare recentă în teritoriul județului a dovedit că există un mare număr de obiecte din bronz în afara celor publicate și care vor face obiectul unui repertoriu al bronzurilor din zona subcarpatică a Moldovei.
- 2 Piesa se păstrează în colecția școlii generale din Războieni.
- 3 Gr. Foit, *Arh. Mold.*, 2-3, 1964, p. 464, fig. 1/9-14 ; 2/1-5.
- 4 Celtul a fost găsit de către locuitorul Gliga Iacob din Șerbești și donat Muzeului din Piatra Neamț prin grija colegului Aurel Buzilă.
- 5 M. Petrescu-Dîmbovița, *Arh. Mold.*, 2-3, 1964, p. 257.
- 6 Piesa a fost donată muzeului de către prof. Constantina Secară din Dragomirești, jud. Neamț.
- 7 M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, p. 255.
- 8 *Ibidem*.
- 9 Din această localitate provine încă un celt. Cf. M. Petrescu-Dîmbovița, *SCIV*, 4, 1953, 3-4, p. 465, fig. 14/5.
- 10 M. Dinu și Gh. Coman, *Arh. Mold.*, 2-3, 1964, p. 472, fig. 1/1 ; 2/1 ; M. Ursache, *Carpica*, 1, 1968, p. 29, fig. 2/1.
- 11 Piesă donată muzeului din Piatra Neamț de către școala generală nr. 3 din Țibucani.
- 12 Celtul a fost găsit de prof. Dumitru Tătaru din Măgura-Bacău și ne-a fost semnalat de către colegul Dan Monah căruia îi aducem mulțumiri și pe această cale.
- 13 M. Florescu, *Arh. Mold.*, 1, 1961, p. 115 și urm.
- 14 M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, p. 461, fig. 1031-4
- 15 Piesa a fost descoperită de prof. Anton Traian din Răucești, iar cercetările de suprafață au fost efectuate de către Ștefan Cucoș și Virgil Mihăilescu-Bîrliiba.
- 16 Gr. Foit, *op. cit.*, p. 464, fig. 1/9-14 ; 2/1-5.

17 M. Petrescu-Dîmbovița, *Arh. Mold.*, 2-3, 1964, p. 254 și urm.

18 Vezi nota 9.

19 Vezi nota 5.

20 Vezi nota 10.

21 M. Petrescu-Dîmbovița, *Arh. Mold.*, 4, 1966, p. 246, fig. 1/1-2.

22 M. Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977, p. 21, nota 91.

DÉCOUVERTES FORTUITES D'OBJETS EN BRONZE

R é s u m é

Dans cet article sont présentées une faucille en bronz avec crochet (fig. 1/1), et six celts en bronze (fig. 1/2-7), provenant des découvertes occasionnelles dans la zone souscarpatique de la Moldavie, respectivement sur le territoire des districts de Neamț et Bacău.

Etablissant la typologie de la hache avec crochet comme similaire aux petites pièces du dépôt de bronzes d'Ilișeni, ainsi que les celts de tpe transylvain (fig. 1/4-5, 7), avec analogies dans les dépôts de bronzes d'Ulmi-Liteni, Duda et Bozia Nouă, et ceux de type transylvain, variante orientale (fig. 1/2, 6), à Ciorani et Rîsești, celles-ci sont encadrées en général, à la fin de l'époque de bronze, respectivement dans la culture Noua.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Faucilles et celts en bronze : 1, Războieni ; 2, Măgura-Bacău ; 3, Răucești ; 4, 7, Țibucani ; 5, Șerbești-Ștefan cel Mare ; 6, Hlăpești-Dragomirești.

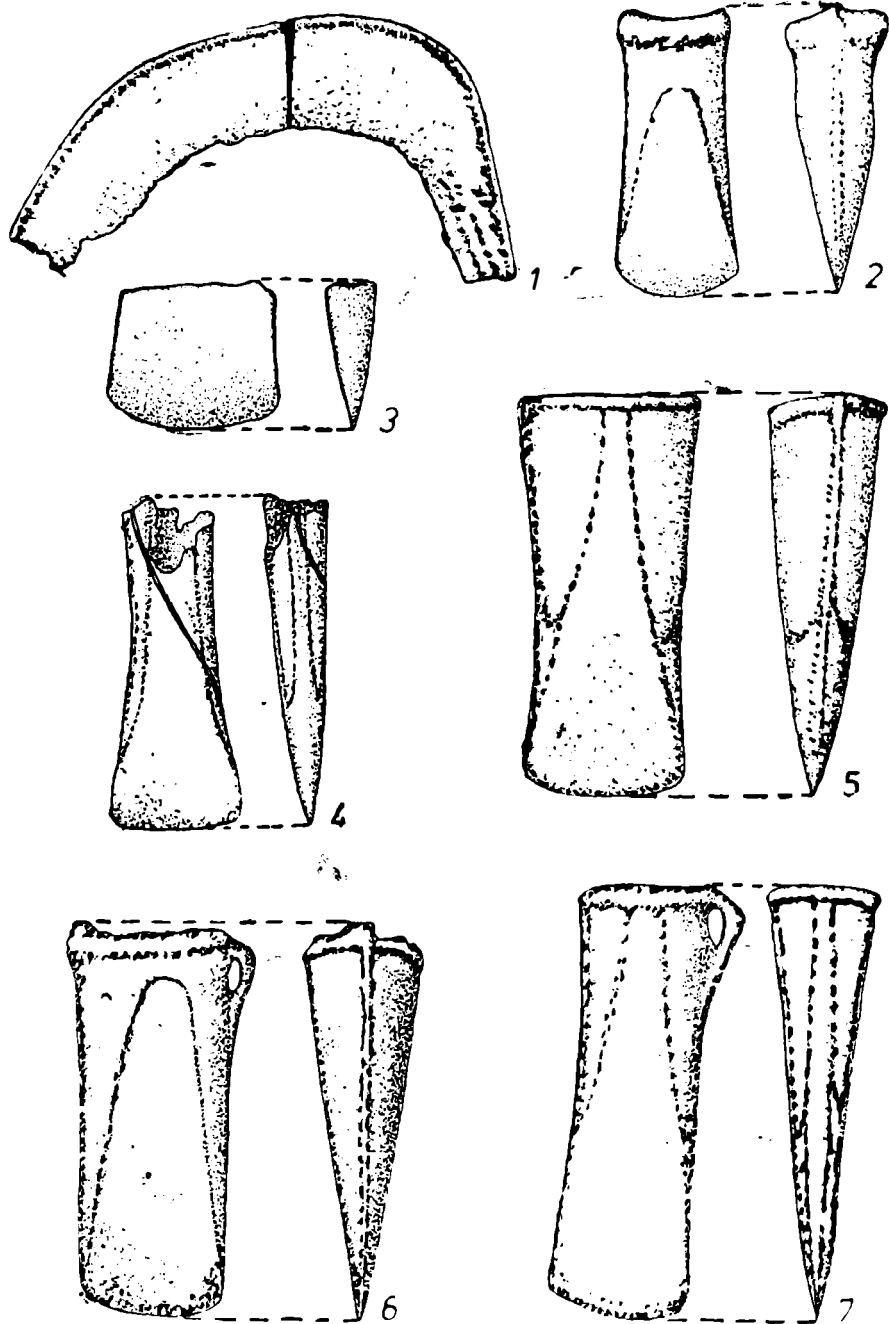

Fig. 1. — Seceră și culturi din bronz : 1, Războieni ; 2, Măgura-Bacău ; 3, Răucești ; 4, 7, Țibucani ; 5, Șerbești-Ștefan cel Mare ; 6, Hlăpești-Dragomirești.